

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Дедушек Г. І.

**Науковий керівник: Багатир О. Є., кандидат економічних наук
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна**

Фінанси є рушійною силою національного господарства. Фінансові відносини в країні можуть успішно розвиватися тільки тоді, коли держава створює сприятливі умови для цього. Для впливу на процес відтворення кожна країна використовує відповідний господарський механізм. Склад і структура господарського механізму визначається рівнем розвитку економіки, історичними та національними особливостями розвитку суспільства. У своїх діях з організації економіки держава і підприємства використовують фінансовий механізм, який є одним із елементів господарського механізму.

Фінансовий механізм стимулює весь процес відтворення: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Він забезпечує сприятливі умови для макроекономічних процесів, а на мікрорівні – сприяє чіткій взаємодії усіх його елементів [7, с. 51].

Виходячи з цього метою дослідження є з'ясування сутності фінансового механізму, його структурних елементів, а також розробка шляхів підвищення ефективності функціонування фінансового механізму.

Перш ніж дати визначення поняттю «фінансовий механізм» розкриємо сутність терміну «механізм». Отже, «механізм» у перекладі з грецької означає знаряддя, машина. В даний час поняття «механізм» є багатозмістовним. Під механізмом також розуміють і внутрішній устрій (будову), систему чого-небудь [10].

В економічній літературі досить широко використовується поняття «фінансовий механізм». Але єдиної думки щодо його визначення та взаємодії його складових елементів немає, це є проблемою нашого дослідження. Тому висвітлемо основні трактування фінансового механізму.

За І.Т. Балабановим фінансовий механізм – це система дії фінансових важелів, яка виражається в організації, плануванні й стимулюванні фінансових ресурсів [2]. Цю позицію також поділяє О.М. Волкова, яка розглядає фінансовий механізм як систему фінансових важелів впливу на організацію, планування й стимулювання фінансових ресурсів [4]. Схожий погляд й у В.В. Ковальова, який також представляє фінансовий механізм як систему організації, планування і використання фінансових ресурсів. Але ще він доповнює це визначення характеристикою складу фінансового механізму, до якого входять: фінансові інструменти, фінансові прийоми і методи, що забезпечують відповідні підсистеми (кадрове, правове, нормативне, інформаційне, технічне й програмне забезпечення) [6].

У свою чергу, М.Є. Заєць характеризує фінансовий механізм як сукупність методів та форм, інструментів і важелів впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства в процесі здійснення розподільчих і перерозподільчих фінансових відносин [5]. За В.М. Родіоною фінансовий механізм – це сукупність способів організації фінансових відносин, які необхідні суспільству з метою забезпечення сприятливих умов для економічного і соціального розвитку. Він включає види, форми і методи організації фінансових відносин, способи їх кількісного визначення [9].

Щодо досліджень змісту фінансового механізму західними вченими, то його не виділяють як відокремлений об'єкт вивчення, але всебічно і ґрунтовно

досліджують фінансові методи впливу на підприємство, державу і суспільство в цілому.

Отже, спільним в представлених трактуваннях фінансового механізму є системний підхід до визначення сутності фінансового механізму, як сукупності форм, методів і важелів управління. У вузькому сенсі система управління може бути представлена як суб'єкт управління, об'єкт впливу (управління) створене і реалізоване суб'єктом відносно об'єкта впливу.

Відповідно до такого розуміння системи управління можна виділити декілька точок зору на об'єкт впливу фінансового механізму. В.М. Родіонова і М.Є. Заєць в якості об'єкта впливу розглядають фінансові відносини, інші – В.В. Ковальов, І.Т. Балабанов та О.М. Волкова – фінансові ресурси. Тобто, позиції перелічених авторів вимагають уточнення, пов'язаного з тим, що фінансовий механізм або суб'єкт управління спричиняє кількісний вплив на фінансові ресурси, а якісний – на фінансові відносини [8, с. 180].

На наш погляд, всі наведені дефініції фінансового механізму заслуговують уваги. Разом з тим, враховуючи надбання фінансової науки і практики, спробуємо сформулювати найбільш повне та точне визначення сутності фінансового механізму, а саме: фінансовий механізм – це складова частина господарського механізму, яка представляє собою сукупність спеціально розроблених та законодавчо закріплених фінансових інструментів розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, необхідних для досягнення сбалансованості у фінансових відносинах та забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства.

Щоб розуміти, яким чином та за допомогою яких методів здійснюється розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів необхідно мати уявлення про структуру фінансового механізму на макроекономічному рівні.

Слід враховувати, що фінансовий механізм за ринкових умов потребує чіткої взаємодії всіх його складових. Серед них немає таких, якими можна було б знехтувати чи застосувати без взаємозв'язку з іншими складовими [3]. Тому розглянемо детальніше структурні елементи фінансового механізму.

Отже, фінансове планування – діяльність щодо складання планів, формування і використання фінансових ресурсів на рівні підприємств, галузевих структур, адміністративно-територіальних одиниць, держави в цілому. При виконанні фінансових планів виникає потреба в оперативному управлінні, як діяльності, пов'язаній із необхідністю втручання у розподільчі процеси з метою ліквідації диспропорцій, своєчасного перерозподілу коштів, забезпечення досягнення запланованих результатів. Як при складанні фінансових планів, так і при їх виконанні, а також по закінченні певних періодів, проводиться фінансовий контроль, спрямований на перевірку правильності вартісного розподілу та перерозподілу ВВП і НД за відповідними фондами грошових коштів та їх цільовим використанням.

Здійснення системи розподільчих і перерозподільчих відносин відбувається із використанням методів фінансового забезпечення суб'єктів господарської діяльності, основними з яких є: бюджетне фінансування, кредитування та самофінансування.

Наступним елементом фінансового механізму є фінансове регулювання діяльності, яке відбувається через оподаткування шляхом вилучення частини доходів підприємств і організацій, а також населення спрямування цих коштів у бюджети на державні цільові фонди для задоволення державних потреб.

Конкретними формами здійснення процесів розподілу і перерозподілу створеної вартості є фінансові важелі, до яких відносяться податки, обов'язкові збори, норми амортизаційних відрахувань, відсотки за кредити, фінансові стимули та санкції.

Також, для нормального функціонування фінансового механізму, в його складі фінансових методів і важелів, необхідне відповідне їх нормативно-правове

забезпечення, яке представлене, в першу чергу, Конституцією України, великою кількістю законів, а також підзаконних нормативно-правових актів [11].

Ефективність фінансового механізму визначається взаємозалежним, узгодженим, комплексним функціонуванням усіх його елементів. Основними шляхами для підвищення ефективності функціонування фінансового механізму є:

1) об'єктивна обґрунтованість фінансового механізму, який повинен бути сформований з урахуванням об'єктивних закономірностей розвитку економіки держави;

2) удосконалення правового забезпечення фінансового механізму організації економіки України;

3) використання економіко-математичного моделювання, яке дасть змогу знаходити оптимальні значення фінансового механізму як на мікро- так і на макрорівні, спрогнозувати бажаний результат впливу фінансового механізму на економічні показники держави чи підприємства, вміло і своєчасно використовувати необхідні чинники, надавши їм конкретного числового значення;

4) науково-обґрунтоване фінансове планування й прогнозування обсягів централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів, їх розподілу і використання.

Згідно з отриманими результатами дослідження можна зробити висновок, що фінансовий механізм є одним з найважливіших аспектів економічної діяльності держави. Всі елементи фінансового механізму є складовою частиною єдиного цілого і, в той же час, функціонують відносно самостійно. У зв'язку з цим виникає необхідність постійного узгодження їх діяльності. Таким чином, фінансовий механізм включає комплексну взаємодію фінансових інструментів за допомогою яких забезпечуються оптимальні параметри формування фінансових ресурсів та максимальна ефективність їх використання для забезпечення економічного розвитку та соціальних потреб громадян. Дотримання зазначених шляхів підвищення ефективності функціонування фінансового механізму є запорукою його успішної реалізації в ході управління фінансами на централізованому і децентралізованому рівнях.

Література:

1. Артус М.М. Фінансовий механізм в умовах ринкової економіки // Фінанси України. - 2005. - №5. –
2. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? - М.: Финансы и статистика, 1994. - С. 25.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. - К.: НІОС, 2000. - 416 с.
4. Волкова О.М. Экономика предприятия: Учебник. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2000.
5. Заяц Н.Е., Фисенко М.К., Бондарь Т.Е. Теория финансов: Учеб. пособие. - 2-е изд., стереотип. - Мн.: Выш. шк., 1998. - С. 142.
6. Ковалев В.В. Финансовый анализ. - М.: Финансы и статистика, 2000. - С. 50.
7. Ковалюк О.М. Методологічні основи фінансового механізму // Фінанси України. - 2003. - №4.
8. Колесова И.В. // Електронний каталог Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського - http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnuip/Management/2007_606/28.pdf
9. Родионова В.М. Финансы. - М.: Финансы и статистика, 1993. - С. 12.
10. Словарь иностранных слов. – 18-е изд., стер. - М.: Рус. яз., 1989. - С. 316.
11. Фінанси: Навч. посіб. / В.С. Загорський, О.Д. Вовчак, І.Г. Благун, І.Р. Чуй. - 2-ге вид., стер. - К.: Знання, 2008. - 247 с.